

“Syk Pike” İsimli Film: Yapay Bozukluk ve Biyoetik Yansımaları

The Movie “Syk Pike”: Factitious Disorder and its Bioethics Reflections

Deniz Sami CEVHER^a

Özet:

Syk Pike 2022 Norveç yapımı komedi-dram türünde bir filmidir. Film yapay bozukluğu konu alır. Yapay bozukluk kişinin hastalık numarası yaptığı veya kasıtlı olarak hastalık belirtileri oluşturduğu bir psikolojik bozukluktur. Yapay bozukluğun tanınması sağlık çalışanları açısından çok önemlidir.

Anabatar Sözcükler: Münchausen Sendromu, Münchausen by Proxy Sendromu, Yapay Bozukluk, Temaruz

Abstract

Syk Pike is a 2022 Norwegian comedy-drama movie. The movie is about factitious disorder. Factitious disorder is a psychological disorder in which a person pretends to be sick or deliberately creates symptoms of illness. Recognition of factitious disorder is very important for healthcare professionals.

Keywords: Munchausen Syndrome, Munchausen by Proxy Syndrome, Factitious Disorder, Malingering

Hastalıklar ile hastalıkların medikolegal ve biyoetik yansımaları, sinemanın yıllardan beridir en temel temalarından olagelmıştır. Bu temaya sahip filmler toplumdaki sağlık bilincini artırmalarının yanı sıra, sağlık profesyonellerinin de bir hastanın gözünden tıbbi süreçleri izleyebilmelerini mümkün kılmış ve hasta-hekim ilişkilerindeki empati düzeyinin yükselmesinde olumlu rol oynamışlardır. Bu filmler, tıp fakültesindeki tıp etiği eğitiminin genç hekim adaylarınca daha iyi anlaşılmasına da vesile olmuş olup, ders materyali olarak da kullanılagelmışlerdir. Bu materyaller sayesinde hekim adayları, henüz tıp pratiğine başlamadan klinik süreçlerdeki tıp etiğine ilişkin konuları daha canlı bir şekilde gözlemlene fırsatını bulmuşlardır. Psikiyatrik rahatsızlıklar da hem doğrudan hem de dolaylı olarak birçok sinema filminin konusu olmuştur. İlk kez 2022 Cannes Film Festivali’nde gösterime giren, yönetmenliğini ve senaristliğini Kristoffer Borgli’nin üstlendiği 2022 Norveç yapımı Syk Pike (Türkiye’de vizyona giren ismiyle “İlgi Manyağı”) de bu filmlerden biridir. Film, erkek arkadaşı sanat dünyasının merdivenlerini hızlıca tırmanan bir garson olan Signe’nin, bu süreç boyunca üzerine çektiği ilginin gittikçe azalmasından ötürü kötü hissetmeye başlaması ve ilgiyi yeniden üzerine odaklamak için kendini bilinçli olarak hasta etmesini konu alıyor. Psikiyatri literatüründe “Yapay bozukluk” olarak bilinen duruma odaklanan film; yalnızca psikiyatristlerin değil diğer tüm hekimlerin ve yardımcı sağlık çalışanlarının da farkında olması gereken bir konuyu merkezine almasından ötürü, tüm sağlık çalışanlarının izlemesi tavsiye edilen filmler arasında kendine yer bulacağı benziyor.

Erkek arkadaşının başarılarının ardından girdikleri sosyal ortamlarda üzerindeki ilgi gün geçtikçe azalan Signe, bir gün katıldıkları bir yemekli davet sırasında fıstık alerjisi olduğu yalanını söyler. Yemekten sonra yediği yemeğin fıstık içerdiğinin söylenilmesinin ardından Signe, söylediği yalanın ortaya çıkmaması için ağır bir alerjik reaksiyon geçiriyormuş numarası yapar. Bu esnada salondaki tüm ilgiyi üzerine toplayan Signe, daha fazla ilgi odağı olmak için gerçekten hasta olmaya karar verir. İnternette okuduğu bir haberde Rus menşeli kurgusal bir anksiyolitik olan Lidexol isimli bir ilacın, ağır dermatolojik yan etkilerinden ötürü piyasadan toplatıldığını öğrenir.

^aDoktor, Türkiye ✉denizcevher16@gmail.com ORCID: 0000-0003-1747-7967

Gönderim Tarihi: 03.07.2023 • Kabul Tarihi: 09.08.2023

Bir arkadaşı vasıtasıyla yasadışı yollardan bu ilacı elde eder ve yüksek dozlarda kullanmaya başlar. İlk başlarda vücudunda döküntüler başlayan Signe, erkek arkadaşının ısrarıyla bir dermatoloğa gider fakat hekime döküntülerini göstermeyi reddeder. Erkek arkadaşından ve çevresinden umduğu ilgiyi bulamayan Signe, ilacı kullanmaya devam eder. En sonunda yüzünde ciddi lezyonlar ve deformiteler meydana gelir ve hastaneye yatırılır. Hastanede yapılan tüm tetkiklere rağmen hekimler, Signe'nin hastalık nedenini bulamazlar fakat Signe aradığı ilgiyi bulmuştur. Gazeteci bir arkadaşı vasıtasıyla Signe'nin tanı konamayan hastalığı Norveç çapında büyük bir haber olur. Signe tüm Norveç'te ilgi odağı haline gelir. Bu sırada Signe, "dezavantajlı" bireylere menajerlik hizmeti veren ve onları katalog çekimlerinde kullanan bir modelik ajansına girer. Buradaki başka bir modelle rekabetinden ötürü iyice hırslanan Signe, yeniden Lidexol kullanmaya başlar ve yüzündeki deformiteler iyice belirginleşir. En sonunda ünlü bir firmanın katalog çekimlerine katılmayı başarır fakat bu çekimler sırasında durumu iyice ağırlaşır ve yeniden hastaneye kaldırılır. Hastaneden çıktığında erkek arkadaşı da yaptığı hırsızlıklardan ötürü gözaltına alınmış olan Signe, kendini derin bir yalnızlığın içinde bulur ve her şeyi gazeteci arkadaşına itiraf eder. Signe'nin kendisiyle yüzleştiği bir sekans ile film sona erer.

Bu filmde Signe'nin tipik yapay bozukluk belirtilerini gösterdiğini görüyoruz. Yapay bozukluk fiziksel veya ruhsal belirtilerin taklit edilmesi, yaralama veya hastalık oluşturmanın aldatma niyetiyle yapılması ile karakterizedir. Önceleri "Münchausen Sendromu" olarak bilinen Yapay Bozukluk (Factitious Disorder), DSM 5'te bazı değişiklikler yapılarak "Bedensel Belirtiler ve İlişkili Bozukluklar" başlığı altına alınmıştır ve "Kendisine Yüklenen Yapay Bozukluk (Factitious Disorder Imposed on Self) ve Bir Başkasına Yüklenen Yapay Bozukluk (Factitious Disorder Imposed on Another)" başlığı altında 2 kategoriye ayrılmıştır (1). Münchausen Sendromu'nun erişkinlerde gözlenen formu ilk kez 1951'de hastane hastane dolaşıp hastalık öyküleri uyduran ve kendilerine gereksiz yere birçok cerrahi girişim uygulatan bir grup hastayı belirtmek için Baron von Münchausen anısına Asher tarafından isimlendirilmiştir (2). Karl Fredrich von Münchausen 18. yüzyılda yaşamış bir Alman Baronuydu ve Rus ordusunda paralı süvari idi. Rus-Osmanlı savaşından dönüşte arkadaşlarına, komşularına kahramanlıklarıyla ilgili öyküler anlatmaya başladı. Öyküleri o kadar abartıldı ve yayıldı ki, sonunda yalan olduğu ortaya çıkınca yalancılığıyla ünlendi. Bu nedenle yalan hastalık öyküleri anlatanları tanımlayan sendroma ismi verildi (3).

Münchausen Sendromu hastanede yatan tüm hastaların yaklaşık %1,3'ünde görülür (4). Bu yüzden yapay bozuklukların ayırıcı tanısı çok önemli olsa da, hekimler için bir hayli zorlayıcı olmaktadır. Yapay bozukluğun belirlenmesi hastalığa neden olan davranışların doğrudan gösterilmesine bağlı olduğundan tanılama oldukça zordur. Tanı, açık dışsal ödüller olmaksızın sahte hastalık kurgusu oluşturma, belirtileri taklit etme ya da hastalığa sebep olmak için aldatma amaçlı davranışları gizlice yapmayı gerektirir (1).

Temaruz (yalan yapma) ise bir cezadan, bir yükümlülüğün kurtulmak, bir yarar sağlamak amacıyla bilerek ve isteyerek bir hastalığı taklit etme veya mevcut olan bir hastalığı inkâr veya en az bir halde gösterme davranışdır (2). Temaruzda yapay bozukluklardan farklı olarak doğrudan bir kazanç elde etme durumu vardır. Temaruzda genellikle kazanç ihtimali ortadan kalktığına belirti ve bulgu üretimi kişi tarafından bitirilir. Temaruz ve yapay bozukluklar birçok durumda iç içe geçmiş olabilir. Örneğin filmdeki vakada da yapay bozuklukla başlayan Signe'nin hikayesine, Signe'nin bu durumdan bir kazanım elde edeceğini fark etmesi ve katalog çekimlerinde ön plana çıkmak için ilaç kullanımını arttırmasıyla temaruz da dahil olmuştur.

Bakım Veren Yapay Bozukluğu ise bakmakla yükümlü kişi -genellikle de anne- tarafından çocukta bir hastalık varmış gibi gösterme, hastalık üretme, mevcut hastalığı olduğundan ağır bir bozukluk gibi abartarak sunma ya da doğrudan müdahaleyle çocukta hastalık yaratma olarak bilinen, mortalite ve morbidite oranı oldukça yüksek bir çocuk istismarı türüdür (1). Eski ismiyle Münchausen by Proxy Sendromu olarak bilinen bu bozukluğun hekimler tarafından tanınması çocuk sağlığı açısından çok kritiktir. Münchausen by Proxy Sendromu çocuk istismarlarının yaklaşık %0,04'ünü oluşturur (4).

Görece ender görülen bir bozukluk olması nedeniyle yapay bozukluk için etkin yaklaşım ve sağaltım yöntemlerini gösteren bilgiler hala yetersizdir. Yüzleştirmenin, hastanın belirtileri yapay olarak ortaya çıkardığını kabul etmesini sağlamadığı gibi; sağaltımın bırakılmasına neden olabildiği saptanmıştır. Bu nedenle yüzleştirmenin mümkün olduğunca geciktirilmesi, hastaların destekleyici yaklaşımla izlenmesi, eşduyumsal bir hasta-hekim ilişkisi kurulması ve hastanın hastalık ortaya çıkarmaya yönelik davranışlarının zaman içerisinde değiştirilmeye çalışılması en uygun yaklaşım olacaktır (5).

Kimi olayların kurbanlarının, gerek ana akım gerek sosyal medyada ilgi odağı haline gelmesi; yapay bozukluğa sahip bireylerin kurguladıkları hastalıklarından ötürü çekecekleri dikkati maksimize etmekte ve onları bu konuda daha motive hale getirmektedir. Aynı zamanda, toplumda oluşturacakları acıma duygusuyla çeşitli kazançlar elde edeceğini düşünen başka bireyler de hastalık rolü yapmaya ve bir adım ilerisinde kendilerini hasta etmeye varan eylemlerde bulunabilirler. Bütün bu bireyler kendilerine ve çevrelerine hem fiziksel hem de psikolojik olarak zarar verebilirler. Öte yandan, bu bireylerin kurguladıkları hastalıklarının tanısı için sürekli sağlık kuruluşlarına başvurdukları, hekimleri gereksiz birçok tetkik yapmak durumunda bıraktıkları hatta birçok kez çeşitli hastanelerde yatan hasta hizmeti aldıkları hesaba katılırsa sağlık sistemine de büyük bir yük oluşturmakta oldukları çıkarımı yapılabilir. Bu bağlamda toplumlarda görülen “Kurban Yüceltme” kültürünün sorgulanması ve multidisipliner bir yaklaşımla ele alınması toplum sağlığı için büyük önem arz etmektedir.

Sonuç olarak bu filmi izlemek; henüz başlamakta olan hekimlik hayatımda, herhangi bir hastanın hastalığının ayırıcı tanısını yaparken yapay bozukluğu da mutlaka aklımda bulundurmam gerektiği fikrini bana aşıladı. Hekimlerin ve diğer sağlık çalışanlarının bu filmi izlemesi yapay bozukluk açısından farkındalıklarını artıracığından; poliklinik ve servis hizmetleri verirken yapay bozukluktan çok daha erken şüphelenmelerini, gereksiz tanı ve tedavi işlemlerinden uzaklaşmalarını sağlayıp, hem hastaların daha hızlı iyileşmelerini sağlayacak hem de sağlık sistemine binen büyük bir yükün ortadan kalkmasına sebep olacaktır. Ayrıca “Bakım Veren Yapay Bozukluğu” da ciddi bir çocuk istismarı türü olup, bunun da hem sağlık çalışanları hem de toplum tarafından tanınması çocuklarımızın geleceği açısından çok önemlidir. Her ne kadar bu film “Kendisine Yüklenen Yapay Bozukluk” üzerine olsa da “Bakım Veren Yapay Bozukluğu”nun da toplum tanınırlığını artıracaktır.

KAYNAKLAR

1. Özdemir DF. Yapay bozukluk/bakım veren yapay bozukluğu olgularına psikodinamik bakış ve klinik yaklaşım: Bir gözden geçirme. Klinik Psikiyatri Dergisi 2020; 23: 503-517.
2. Türkçüer İ, Serinken M, Sengül C, Özen M. Munchausen Sendromu mu? Yoksa Temaruz mu? Türkiye Acil Tıp Dergisi - Turk J Emerg Med 2010; 10 (1): 38-40.
3. Eşiyok B, Hancı İH. Yapay Bozukluk: Munchausen Sendromu. STED 2001; 10 (9): 326.
4. Abeln B, Love R. An Overview of Munchausen Syndrome and Munchausen Syndrome by Proxy. Nurs Clin N Am 2018; 53: 375-384.
5. Erol A, Bayram S, Mete L. Çok Sayıda Ruhsal Bozukluğu Taklit Eden Bir Yapay Bozukluk Olgusu. Anatolian Journal of Psychiatry 2004; 5: 249-253.